

JUHÁSZ ATTILA

TANÍTÓHIVATALI MEGNYILATKOZÁSOK A KATOLIKUS ISKOLÁKRÓL

A katolikus iskolákról szóló legfontosabb tanítóhivatali megnyilatkozások ismertetésénél a II. Vatikáni Zsinatra (1962–1965) választóvonalként tekintünk, hiszen ez volt az első egyetemes zsinat, amely a keresztény nevelés témakörével is kifejezetten foglalkozott, és mint az egyházi élet minden területén, úgy a keresztény nevelés terén is jelentős szemléletbeli változást hozott. Ilyen értelemben beszélünk zsinat előtti és utáni dokumentumokról. A zsinat előtti egyházi megnyilvánulások közül most csak azt az egyet ismertetjük, amely a legátfogóbb tanítást adta a katolikus iskolákról: XI. Pius pápa *Divini Illius Magistri* enciklikáját.

1. A II. Vatikáni Zsinat előtt

XI. Pius: *Divini Illius Magistri*, enciklika (1929)

XI. Pius pápa 1929. december 31-én kiadott enciklikájában rendszeresen foglalja össze a keresztény nevelésről szóló katolikus tanítást, és ebben többek között részletesen szól a katolikus iskolákról is.¹ A II. Vatikáni Zsinat előtt kétségkívül ez volt a legjelentősebb neveléssel foglalkozó egyházi dokumentum, a legfőbb hivatkozási pont, a katolikus nevelés Magna Chartája.²

A 19. század végén és a 20. század első felében több modern, szekuláris nemzetállamban megkérdőjelezték a katolikus nevelés létjogosultságát. Ezért nem meglepő, hogy miért foglalkozik olyan részletesen XI. Pius pápa a nevelés jogának és kötelességének témájával. A szentatya kifejti, hogy a nevelés „*elsősorban és túlnyomólag az Egyházra tartozik, és pedig két természetfölötti, az Istentől kizárólag neki adott címen*”.³ Az első jogcím Krisztus missziós parancsa, a második pedig az Egyház természetfeletti anyasága. Fontosnak tartja leszögezni, hogy az Egyház ezért teljes joggal alapít és tart fenn iskolákat, valamint joga és kötelessége, hogy híveinek nevelését ellenőrizze, bármilyen intézetben történjék is az meg.

¹ XI. PIUS, *Enciclica Divini Illius Magistri*, 31.12.1929, in *AAS* 21 (1929) 723–762. Magyar fordításban: *XI. Pius pápa apostoli körlevele az ifjúság keresztény neveléséről*, SZIT, Budapest 1934.

² Vö. CIVES, G., *La pedagogia cattolica nella Divini Illius Magistri*, in *Scuola e società* 23 (1972), 362–370. ACERBI, A., *L'insegnamento di Pio XI sull'educazione cristiana*, in *Chiesa, cultura e educazione in Italia tra le due guerre*, szerk. PAZZAGLIA, L., La Scuola, Brescia 2003, 27–53.

³ XI. PIUS, *Divini Illius Magistri*, 6.

XI. Pius felfogásában a keresztény nevelés magasabb rendű minden más pedagógiai elképzelésnél. Elítéli az ún. semleges vagy laikus iskolát, és megtiltja ezek látogatását a katolikus gyerekeknek. Jelszóként fogalmazza meg: „*katolikus nevelést, az egész katolikus ifjúság számára, katolikus iskolákban.*”⁴ Katolikus gyermekek számára még az olyan állami iskola sem engedhető meg, melyben ugyan van vallásoktatás, de a többi tantárgyat nem katolikus tanítók tanítják, és az iskolát nem katolikus diákok is látogatják.

Egy iskola katolikus jellegéhez „*az szükséges, hogy az egész tanítást s az iskola egész berendezését: tantervet, tanmenetet és könyveket, minden tárgyban keresztény szellem hasson át az Egyház irányítása és anyai felügyelete mellett oly módon, hogy a vallástan az egész tanításnak az alapja és koronája legyen az összes fokozatokon, nemcsak az elemiben, hanem a közép- és a felsőiskolákban is.*» Szükséges – *hogy XIII. Leó szavaival éljünk – hogy nemcsak meghatározott órákban tanítsák az ifjaknak a vallást, hanem hogy az egész nevelés keresztény jámborságot leheljen.*»⁵

XI. Pius szerint a jó iskola elsősorban a jó tanítóktól függ. Fontos tehát, hogy felkészültek legyenek az általuk tanított tárgyban, a hivatásuk gyakorlásához szükséges értelmi és erkölcsi tulajdonságokkal rendelkezzenek, égjének „*a tiszta és isteni szeretettől a gondjaikra bízott ifjak iránt; s éppen azért, mert szeretik Jézus Krisztust és az ő Egyházát, amelynek ők különösen kedves fiai, őszintén szívükön viseljék a családoknak és hazájuknak igaz javát.*”⁶ Az ilyen katolikus tanítókból soha sincs elegendő, ezért kérni kell az aratás Urát, hogy küldjön sok elkötelezett munkást a keresztény nevelés szántóföldjére.

Az államnak kötelessége támogatni a keresztény szülőket abban, hogy gyermekeik számára katolikus oktatást biztosítsanak. Ha nem támogatja, legalább ne akadályozza ebben őket. A Szentatya elítél minden olyan nevelési vagy iskolai monopóliumot, mellyel arra kényszerítik a katolikus szülőket, hogy lelkiismeretük és törvényes jogaik ellenére állami iskolába küldjék gyermekeiket. Ha a katolikus szülők gyermekeik számára katolikus iskoláért küzdenek, nem pártpolitikát folytatnak, hanem „*lelkiismeretük diktálta vallásos munkát teljesítenek.*”⁷

XI. Pius pápa kifejti azt is, hogy az államnak nem kell félnie az Egyház által fenntartott iskoláktól, mert azok „*jóteköny gyümölcseit az egész világ élvezzi*”, és különben is, ezekben az iskolákban nemcsak jó keresztényeket, hanem jó állampolgárokat is nevelnek, akik hazaszerető és becsületes alattvalói lesznek bármely polgári hatóságoknak.⁸

⁴ Uo. 19.

⁵ Uo.

⁶ Uo. 20.

⁷ Uo. A katolikus iskoláért való küzdelmet a Katolikus Akció fő feladatai közé sorolja.

⁸ Uo. 9 és 20.

2. A II. Vatikáni Zsinat tanítása a keresztyény nevelésről

Gravissimum educationis momentum nyilatkozat (1965)

A zsinati atyák eredetileg úgy tervezték, hogy készítenek egy határozatot a katolikus iskolákról. Az előkészületi munka azonban 1964-ben új fordulatot vett, aminek következtében a meglévő dokumentumot teljesen átdolgozták és új címmel – a keresztyény nevelésről – látták el. Ezzel jelezték, hogy nem csupán a katolikus iskolákkal, hanem a katolikus nevelés egészével kívánnak foglalkozni.

Sokan nagy reményeket fűztek ehhez a dokumentumhoz, arra számítva, hogy ez lesz a jövő egyházának katolikus neveléssel kapcsolatos alapokmánya. A zsinat utolsó ülészakán, 1965-ben jóváhagyott nyilatkozat azonban nemcsak a belső körökben, hanem még az Egyházon kívül is csalódást okozott.⁹

A Gravissimum educationis nyilatkozat ugyanis nem tartozik a II. Vatikáni Zsinat nagy és jelentős okmányai közé, rövid, csupán 12 pontból áll. Műfaji besorolása is utal a jelentőségére: nem konstitúció, sem nem határozat, csupán deklaráció – nyilatkozat. Ebből viszont az is következik, hogy csak alapelveket kíván lefektetni, és a kitűzött célok megvalósítását a zsinat utáni konkrét intézkedésekre bízta.

A zsinati nyilatkozat nem hozott túl sok újat, hanem inkább csak a korábbi hagyományos érveket ismételte meg. Az előkészítő bizottság tagjait a *Divini Illius Magistri* enciklika inspirálta, de XI. Pius pápa tanításával összevetve már érződik rajta egy másfajta stílus, egyfajta óvatos alkalmazkodás a megváltozott körülményekhez.¹⁰ Ebben a zsinati nyilatkozatban is megjelenik az új egyházkép. A katolikus nevelés korábbi zárt rendszere is megnyílik, hogy az egésznek, az összemberinek szolgálatot nyújtson.

A zsinati nyilatkozat tehát néhány ponton – mint például a szexuális nevelés, a koedukáció, a vegyes iskolák – túlhaladja XI. Pius enciklikáját. Újdonságnak számít az a felhívás, hogy a nevelés során alkalmazzák a „*lélektan, pedagógia és didaktika mai eredményeit*”, valamint „*kapják meg az életkornak megfelelő pozitív és bölcs szexuális nevelést is*”.¹¹

A zsinati atyák emlékeztetik a katolikus szülőket kötelességükre, hogy ha megtehetik, gyermeküket mindenképpen katolikus iskolába járassák, és azokat erejükhez mérten támogassák. Elismerik viszont azt is, hogy sok katolikus diák jár nem katolikus iskolába. Az Egyház ezért átérzi a felelősségét, hogy az ő valláserkölcsei nevelésükről is gondoskodjon, ami a pedagógusok példaadásában, az iskolatársak apostoli tevékenységében és főként a hitoktatók szolgálatában nyilvánul meg. Igazi missziós feladat ez, mert a katolikus tanárok

⁹TÖZSÉR, E., *Gravissimum Educationis nyilatkozat a keresztyény nevelésről (1965)*, in *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai negyven év távlatából 1962–2002*, szerk. KRÁNITZ, M., SZIT, Budapest 2002, 241.

¹⁰CASELLA, F., *Dalla Divini Illius Magistri alla Gravissimum educationis*, in *Ubi Petrus ibi Ecclesia. Sui sentieri del Concilio Vaticano II.*, ed. SODI, M., Las, Roma 2007, 651–663.

¹¹GE 1.

és diákok által lesz jelen az Egyház a nem katolikus iskolákban. A nevelők munkáját a zsinat olyan apostoli tevékenységként fogja fel, amely egyben a társadalom javát szolgálja.¹²

Újabb katolikus iskolák alapításánál figyelembe kell venni a kor változó szükségleteit, és a hagyományos iskolák mellett szakiskolákra, speciális tanintézetekre, ipariskolákra vagy nevelőképző intézetekre is szükség van. A dokumentum sürgeti, hogy kiépüljön „*az egymásra hangolt katolikus iskolák rendszere*”, mert ezt kívánja az emberiség közjava.¹³

A zsinat tudatában van annak, hogy milyen fontos szerepet töltenek be nemcsak a társadalomban, hanem az Egyházban is azok a fiatalok, akik felsőfokú tanulmányokat folytatnak. Ezért felkéri a püspököket, hogy ne csak a katolikus egyetemeken tanuló diákok lelki életére figyeljenek, hanem a nem katolikus egyetemek mellett is létesítsenek diákotthonokat és olyan központokat, ahol gondosan felkészült és kiválasztott papok, szerzetesek és világiak ezeknek a diákoknak „*intézményes lelki és szellemi támogatást nyújtanak*”.¹⁴

3. A II. Vatikáni Zsinat utáni tanítóhivatali megnyilatkozások

Annak ellenére, hogy a *Gravissimum educationis* zsinati határozat nem felelt meg sokak elvárásának, kiindulópontja lett a későbbi tanítóhivatali megnyilatkozásoknak. Minden 1965 utáni egyházi megnyilatkozás ugyanis erre a nyilatkozatra hivatkozik, és az ott lefektetett alapelveket fejti ki részletesen, vagy konkretizálja azokat egy részterületre vonatkozólag. A *Gravissimum educationis nyilatkozat* elvei és szó szerinti megfogalmazásai világosan megjelennek az 1983-ban kiadott Egyházi Törvénykönyvben is, egészen pontosan a katolikus nevelésről szóló részében.

Pápai dokumentumok

II. János Pál pápa: Sapientia Christiana, apostoli konstitúció (1979)

Szt. II. János Pál pápa apostoli konstitúciója a II. Vatikáni Zsinat szellemében megreformálta és részletesen szabályozta az egyházi egyetemek és fakultások működését. Műfajából következik, hogy törvényerővel rendelkezik, sőt a benne foglalt rendeletek az 1983-ban kiadott Egyházi Törvénykönyv után is érvényben maradtak.¹⁵ Ezt a dokumentumot

¹² Vö. GE 7–8.

¹³ GE 12.

¹⁴ GE 10.

¹⁵ Apostoli konstitúciónak vagy rendelkezésnek (Constitutio Apostolica) fontos témával kapcsolatos pápai törvények gyűjteményét nevezzük. A Sapientia Christiana apostoli konstitúció előírásai az 1980/81-es tanévtől kezdve léptek érvénybe. Az egyes fakultásoknak 1981. január 1-jéig be kellett nyújtaniuk módosított statútumaikat, melyeket a Nevelési Kongregáció előbb hároméves próbaidőre hagyott jóvá, majd ezt követően véglegesítette azokat.

megelőzően XI. Pius pápa 1931-ben kiadott, *Deus scientiarum Dominus* kezdetű apostoli konstitúciója szabályozta az egyházi egyetemek és fakultások életét.¹⁶

Egyházi egyetemek és fakultások alatt csak a Szentszék által elismert és csakis szenttudományokat oktató intézményeket értünk.¹⁷ Ezeket az intézményeket az Apostoli Szentszék alapítja vagy hagyja jóvá, valamint működésüket folyamatosan ellenőrzi.

Bár a *Sapientia Christiana* konstitúciót Szt. II. János Pál pápa írta alá 1979. április 15-én, az előkészítő munka nagy része VI. Pál pápa idején zajlott. Tízéves előkészítő munka előzte meg, amibe a Katolikus Nevelés Kongregációja által széles körben bekapcsolódtak a világ különböző részein működő egyházi egyetemek és fakultások.¹⁸

A konstitúció négy fő részből áll. A bevezetés után következik az általános szabályok leírása, melyek minden egyházi egyetemre és fakultásra egyaránt vonatkoznak. A harmadik részben kifejtett speciális szabályok az egyes intézménytípusokat (filozófiai, teológiai, kánonjogi) érintik. A dokumentum végén az átmeneti szabályok kerülnek bemutatásra.

A *Sapientia Christiana* újdonsága, hogy az egyházi egyetemeket is bekapcsolja az Egyház evangelizációs munkájába, hiszen ezek a tudomány és a kultúra világában képviselik Krisztus evangéliumát. Szabályozza a helyüket az egyház belső életében is. Részletes leírást ad ezért arról, hogy milyen az egyházi egyetemek kapcsolata a helyi ordináriussal, a püspöki konferenciával és az apostoli Szentszékkel.¹⁹

II. János Pál pápa: Ex corde Ecclesiae, apostoli konstitúció (1990)

A *Sapientia Christiana* példájára ez az apostoli konstitúció a katolikus egyetemek életét szabályozza.²⁰ A dokumentum elsősorban a katolikus egyetemek vezetőinek szól, és mindazoknak, akik bármilyen formában bekapcsolódnak a katolikus egyetemi oktatásba. Az apostoli

¹⁶ Vö. MARCHISANO, F., *La legislazione accademica ecclesiastica. Dalla Costituzione Apostolica „Deus Scientiarum Dominus” alla Costituzione Apostolica Sapientia Christiana*, in *Seminarium* 20 (1980), 341–344.

¹⁷ Szenttudományok alatt hagyományosan a teológiát, a keresztény filozófiát és az egyházjogot értjük. A *Sapientia Christiana* apostoli konstitúció 85. pontja azonban felsorolja azokat a fakultásokat is, melyek a Szentszék jóváhagyásával akadémiai titulusokat adhatnak: keresztény archeológia, biblikus és ókori keleti tudományok, egyháztörténelem, keresztény és klasszikus irodalomtudomány, liturgia, missziológia, szent zene, pszichológia, neveléstudomány vagy pedagógia, vallástudományok, szociális tudományok, arabtudományok és iszlamlológia, középkortudományok, keleti egyházak tudománya, mindkét jog (kánon- és civiljog). A Nevelésügyi Kongregáció Ferenc pápa *Veritatis gaudium* kezdetű apostoli konstitúciójához 2017-ben kiadott útmutatása ezek körét a következő diszciplínákkal bővítette ki: bioetika, szociális kommunikáció, spiritualitás, ill. a házasságról és a családról szóló tanulmányok.

¹⁸ TALAMANCA, A., *La Costituzione Sapientia Christiana tra tradizione e innovazione*, in *Il Diritto Ecclesiastico*, 94 (1983) II., 188.

¹⁹ Vö. POMPEI, A., *Natura e finalità specifiche delle Università e Facoltà ecclesiastiche*, in *Seminarium* 20 (1980), 412–416. BALDANZA, G., *La teologia fondante e gli elementi costanti di Sapientia Christiana. Confronto storico-critico con la Deus scientiarum Dominus (1931) e le Normae quaedam (1968)*, in *Seminarium* 44 (2004), 381–393.

²⁰ II. JÁNOS PÁL, *Ex corde ecclesiae*, SZIT, Budapest 1991, 9.

konstitúció két fő részből áll: az első rész a katolikus egyetemek identitását és szolgáló küldetését határozza meg, míg a második rész hét cikkelyben általános normákat ír elő, melyek kiadásától kezdve törvényerővel rendelkeznek.

A pápai irat kifejti, hogy a katolikus egyetemek nagyon szükségesek az Egyház gyarodása, a keresztény kultúra és az emberi haladás szempontjából. Az Egyház a katolikus egyetemeken keresztül kerül kapcsolatba korunk kultúráival és a tudomány világával.

Az emberi kultúrát a konstitúció egyetemes valóságként értelmezi: „*csak egy kultúra van! Az, amely az emberé, az embertől és az emberért van.*”²¹ A tudás végső soron az embert szolgálja. Az Egyház, amikor az igazságot keresi, ezzel egyben a hitét is kifejezi a tudás és a kutatás értékében.

A konstitúció 14. pontja a következőképpen határozza meg a katolikus egyetemet: „*a tudomány különböző ágait reprezentáló tudósok közössége és olyan intézmény, melyben hathatósan jelen van és működik a katolicizmus.*”²² Ezért a katolikus egyetemet a katolikus eszmék, magatartás és elvek kell hogy áthassák. Ezenkívül a katolikus egyetemnek négy lényegi tulajdonsággal kell rendelkeznie:

- „*keresztény eszmeiség, nemcsak az egyének, hanem az egyetemi közösség részéről is*
- *állandó reflexió a katolikus hit fényében az emberi tudás növekvő kincsestánáról, melyhez a katolikus egyetem saját kutatásával keresi a hozzájárulás lehetőségét*
- *hűség az Egyház által közvetített keresztény üzenethez*
- *intézményes elköteleződés Isten népének és az emberiség nagy családjának szolgálatára azon az úton, mely az életnek értelmet adó transzcendentális cél felé vezet.*”²³

Az apostoli konstitúció előírja, hogy minden katolikus egyetemnek rendelkeznie kell teológiai karral vagy legalább tanszékkal. „*A teológia különösen fontos szerepet játszik a tudás szintézisének kutatásában, valamint a hit és az értelem dialógusában. Az összes tudományágat szolgálja céljaik keresésében, nemcsak abban, hogy vizsgálja felfedezéseik hatását az egyénre és a társadalomra, hanem olyan távlatot és orientációt ad, mely az egyes tudományágak módszertanából hiányzik.*”²⁴ A kölcsönhatás jegyében a többi tudományág pedig saját eredményeivel gazdagítja a teológiát.

Különös feladata van az egyetem oktatóinak: „*A keresztény tanárok hivatása, hogy megvallói és tanítói legyenek a hiteles, keresztény életnek, mely tanúsítja a hit és az élet, valamint a szakmai tudás és a keresztény bölcsesség között megvalósított integrációt.*”²⁵

---

²¹ Uo. 6.

²² Uo. 14.

²³ Uo. 13–14.

²⁴ Uo. 16.

²⁵ Uo. 18.

Ferenc pápa: Veritatis gaudium, apostoli konstitúció (2017)

Ferenc pápa, majdnem négy évtizeddel a *Sapientia Christiana* konstitúció kiadása után fontosnak látta az egyházi egyetemekről és fakultásokról szóló apostoli konstitúció megújítását és – néhány helyen – módosítását is.²⁶ A dokumentum szemléletén már érezhető Ferenc pápának a missziós Egyházzól szóló tanítása, melyet az *Evangelii gaudium* kezdetű enciklikájában fogalmazott meg.²⁷

A Szentatya szerint a mai Egyház elsődrendű feladatai közé tartozik, hogy az evangelizáció új korszakát valósítsa meg, amihez szükség van a megkülönböztetésre, a megtisztulásra és a reformra. Ebben a folyamatban kitüntetett szerepe van az egyházi egyetemeknek, mert ezek képzik ki az evangelizáció jövőbeli munkásait, és biztosítják azt a közeget, amely hiteles szellemi inspirációt ad a missziós munkához. „Egy radikális paradigmaváltásról, bátor kulturális forradalom megvalósításáról van szó, amelyben az egyházi egyetemek és fakultások világhálózata arra kapott meghívást, hogy Krisztus evangéliumának és az Egyház hagyományának kovásza, sója, világossága legyen.”²⁸

Ferenc pápa négy alapvető kritériumot fogalmaz meg a megújuláshoz: a szemlélődést, a párbeszédet a hívőkkel és nem hívőkkel, a tudományok közötti és azokon túlmutató együttműködést, valamint az intézmények közötti hálózatépítést, ami egyrészt a tanulmányok összehangolását, másrészt az egyes tudományterületek közötti párbeszédet jelenti.

A Katolikus Nevelés Kongregációjának dokumentumai

A Katolikus Nevelés Kongregációja által 1977-ben, *A katolikus iskola* címmel kiadott dokumentum a *Gravissimum educationis* nyilatkozatra alapozva a katolikus iskolák önazonosságának és küldetésének témakörét fejti ki részletesen. „Az Egyház mélységesen meg van győződve arról, hogy a katolikus iskola, amikor fölkinálja korunk embereinek a maga nevelési elgondolását, pótolhatatlan és égetően fontos egyházi küldetést tölt be.”²⁹ Felszólítják ezért a nevelés összes felelősét, hogy minden erejükkel és a rendelkezésükre álló anyagi eszközökkel tevékenykedjenek annak érdekében, hogy a katolikus iskola a társadalom javát szolgálja, és egyben apostoli munkát is végezzen. A dokumentum szerint a katolikus iskola „a teljes emberi személyiség nevelésének helye, ahol világos nevelési tervének alapját Krisztusban

²⁶ Ezek az intézmények az új apostoli konstitúció alapján átdolgozták szabályzataikat, majd a módosított statútumukat 2019. december 8-ig kellett benyújtaniuk a Katolikus Nevelés Kongregációjához.

²⁷ DI LUCCIO, P. – NARVAJA, J. L., *Veritatis Gaudium e rinnovamento degli studi ecclesiastici*, in *La Civiltà Cattolica*, 4053 (2019) II., 272–283.

²⁸ PÁPEŽ F., *Veritatis gaudium*, Spolok svätého Vojtecha, Trnava 2018, 11–12.

²⁹ KATOLIKUS NEVELÉS KONGREGÁCIÓJA, *A katolikus iskola*, Magyar Piarista Rendtartomány, Budapest [s. a.], 8.

veti meg, kialakítja egyházi és kulturális azonosságát: küldetését a nevelői szeretet révén; elkötelezettségét a társadalom szolgálatában; a nevelői közösséget jellemző nevelési stílust³⁰.

A kongregáció tudatában van annak, hogy a világegyház különböző tájain lévő katolikus iskolák mennyire különböző társadalmi, politikai és kulturális viszonyok között léteznek, ezért az egyes püspöki konferenciákra bízta a helyi problémák megoldását. Az ő hatáskörükbe tartozik továbbá a katolikus iskolák nevelési tervének kidolgozása és megvalósításuk felügyelete is.

A kongregáció 1982-ben, *Világi katolikusok mint a hit tanúi az iskolákban* címmel kiadott útmutatása a II. Vatikáni Zsinat szellemiségében az egyházi iskolákban dolgozó laikusok identitását határozza meg. A sok millió világi hívő bekapcsolódását a keresztyén nevelésbe gazdagodásként és a remény jeleként értékeli. Külön fejezetben tárgyalja a laikus hívek felkészítésének kérdéskörét, és azt is kifejti, miként tudja segíteni az Egyház a nevelés ügyében elköteleződött világi híveket. A dokumentum külön szól a világi hitoktatókról.

A katolikus iskolában folyó nevelés vallási dimenziója címmel 1988-ban kiadott útmutatás részletesen kifejti, hogy miben látja a kongregáció az egész nevelési folyamat vallásos jellegét. Külön fejezetet szentel a nevelői környezet, valamint az iskolai élet és a benne folyó munka vallásos karakterének bemutatására. Részletesen szól továbbá a fiatalok világról és vallási helyzetéről, valamint az iskolai hitoktatásról. Ez a dokumentum sok gyakorlati útmutatást is ad azzal kapcsolatban, hogy miben áll az iskola katolikus jellege: beszél többek között az iskola falain elhelyezett keresztek jelentőségéről, az iskola fizikai környezetének fontosságáról vagy éppen arról, hogy milyen előny származik abból, ha az iskola egy templom mellett helyezkedik el.³¹

1997-ben *A katolikus iskola a harmadik évezred küszöbén* címmel megjelent körlevél leszögezi, hogy a megváltozott társadalmi, kulturális és politikai körülmények között a katolikus iskolák bátor megújítására van szükség. Ahhoz, hogy a katolikus iskola a változó világban továbbra is hatékony, meggyőző és időszerű legyen, missziós lendülettel kell hogy rendelkezzen. Kijelenti, hogy a katolikus iskola nevelési programjának legeredetibb eleme a kultúra és a hit szintézise. Mivel nevelését a nevelői közösségekben valósítja meg, az iskola életéhez hozzátartozik a családokkal való rendszeres találkozás és párbeszéd is. A katolikus iskola senkit sem zár ki köreiből, mindenki iskolája kíván lenni. Főként azok a fiatalok felé kíván fordulni, akik a mai társadalom bálványainak rabjai, ezért a legszegényebbeknek és a perifériára szorultaknak is felajánlja a nevelés lehetőségét, követve ezzel a korábbi évszázadok nagy keresztyén nevelőinek értékes példáját.

A világi hívek után 2002-ben a szerzetesek és megszentelt személyek keresztyén nevelésben betöltött szerepéről is megjelent egy dokumentum, melynek címe: *Megszentelt*

³⁰ Uo. 5.

³¹ 25. és 27–30. pontok. Vö. *La scuola cattolica alle soglie del terzo millennio*, in *Enchiridion Vaticanum*, vol. 16, *Documenti Ufficiali della Santa Sede 1997*, Edizioni Dehoniane, Bologna 2000, 1842–1862.

személyek és az ő küldetésük az iskolában. A megváltozott életkörülmények és a csökkenő hivatások miatt több szerzetesrend arra kényszerült, hogy feladja iskoláit.³² A kongregáció szeretné identitásukban és küldetésükben is megerősíteni a megszentelt életet élő férfiakat és nőket, hogy a jelenlegi nehézségek és irányvesztés ne távolítsa el őket iskoláiktól és a nevelés nemes feladatától.

2007-ben a két korábbi dokumentum mintegy szintéziseként *Együtt nevelni a katolikus iskolában. Megszentelt személyek és hívő világiak közös küldetése* címmel közölt útmutatást a Katolikus Nevelés Kongregációja. Azoknak, akik egyazon nevelői küldetésben részesülnek, valódi nevelői közösséget kell alkotniuk. Ennek érdekében a kongregáció három szempontra hívja fel a figyelmet: a kommunió szerepére a nevelői küldetésben, a kommunióra irányuló képzés szükségességére, valamint a mások felé való megnyílásra mint a kommunió gyümölcisére.³³

Katolikus Nevelés Kongregációjához számtalan kérelem érkezett mind az egyes püspöki konferenciák, mind pedig a katolikus neveléssel foglalkozó szakemberek részéről, hogy határozzák meg pontosan, miben is áll az egyházi oktatási intézmények katolikus identitása. Ezért született meg 2022-ben *A katolikus iskola identitása a párbeszéd kultúrájáért* című dokumentum, amely leszögezi, hogy a katolikus identitást korunk kihívásainak megfelelően a dialógus szellemében kell megfogalmaznunk. A legnagyobb kihívást korunkban a globalizáció, valamint a kulturális és a vallások közötti párbeszéd jelenti. Azt is világosan kell látnunk – Ferenc pápa szavaira utalva –, hogy saját, szilárd öntudatunk nélkül nem tudjuk előmozdítani a párbeszéd kultúráját.

A kongregáció kijelenti, hogy azért találkozott konfliktusokkal és fellebbezésekkel, mert számos intézményben a katolikus identitás hagyományos fogalmát eltérően értelmezték. A dokumentum szerint az iskola egész közössége felel az iskola katolikus nevelési projektjének megvalósulásáért. Mindenkinek kötelessége tiszteletben tartani az iskola katolikus jellegét, amelyet hivatalosan a nevelési tervben határoznak meg. Ez ugyanúgy vonatkozik az iskola pedagógusaira és diákjaira, valamint az iskola nem oktatói alkalmazottjaira és a diákok családjára. A katolikus iskola pedagógusai az életükkel is tanúságot tesznek a katolikus identitásról, és ezt alkalmazásukkor is szem előtt kell tartani. Az iskola vezetőségének joga és kötelessége, hogy közbelépjen minden olyan esetben, amikor a tanárok vagy a diákok nem tartják be a katolikus iskolákra vonatkozó rendelkezéseket.

---

³² A Katolikus Nevelés Kongregációja 1996-ban levelet intézett a neveléssel foglalkozó szerzetesrendek elöljáróihoz, amelyben arra kérte őket, hogy nehézségeik ellenére se hagyják el az iskoláikat. Vö. *Siamo certi. Religiosi e responsabilità di scuole cattoliche*, in *Enchiridion Vaticanum*, vol. 15, *Documenti Ufficiali della Santa Sede* 1996, Edizioni Dehoniane, Bologna 1999, 1330–1345.

³³ Vö. KATOLIKUS NEVELÉS KONGREGÁCIÓJA, *Együtt nevelni a katolikus iskolában. Megszentelt személyek és hívő világiak közös küldetése*, in *Sapientiana* 3 (2010) 1, 90.

Az egész dokumentumot áthatja Ferenc pápa tanítása az Egyház missziós paradigma-váltásáról. Záró sorai megfogalmazzák megírásának legfőbb motivációját: „*A Katolikus Nevelés Kongregációja amikor átadja ezt az oktatási intézmények katolikus identitásáról szóló iránymutatást, ezzel a reflexióval és néhány vezérgondolattal a szolgálat szellemében maga is hozzá szeretne járulni az Egyház missziós átalakításához.*”³⁴

---

³⁴ CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *l'identità della scuola cattolica per una cultura del dialogo*, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_2022_0125_istruzione-identita-scuola-cattolica_it.html#_ftn88 – utolsó letöltés: 2023. szeptember 7.